

Hungarian hub
against disinformation
LAKMUSZ-HDMO

OROSZBARÁT PROPAGANDA A FŐÁRAMÚ MÉDIÁBAN, OLTÁSELLENESSÉG A SZÉLEKEN

A HAZAI DEZINFORMÁCIÓS ÖKOSZISZTÉMA KÉT ARCA

**MOLNÁR CSABA
SURÁNYI RÁCHEL
KREKÓ PÉTER**

2023. május

POLITICAL CAPITAL
POLICY RESEARCH & CONSULTING INSTITUTE

A tanulmány a [HDMO \(Hungarian Digital Media Observatory, azaz a Magyar Digitális Média Obszervatórium\)](#) nevű projekt keretében készült. A 30 hónapos projekt keretében a Political Capital és a Mérték Médiaelemző Műhely kutatói a dezinformációk terjedését és az ellene hozott intézkedések hatékonyságát vizsgálják, a francia AFP hírügynökség és a Lakmusz újságírói tényellenőrző munkát folytatnak, az Idea Alapítvány munkatársai a tudatos médiafogyasztással kapcsolatos tréningeket tartanak, a HDMO digitális infrastruktúráját pedig az Epresspack biztosítja. A projekt, [az első fázishoz hasonlóan](#), az Európai Bizottság társfinanszírozásában működik. A HDMO-t alkotó konzorciumot [nyílt pályázaton választotta ki az Európai Bizottság](#), amely minden tevékenységében teljes függetlenséget élvez.

A projekt az Európai Unió finanszírozásával valósul meg. A projekt során kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k) sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Egészségügyi és Digitális Végrehajtó Ügynökség véleményét. Ezekért sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó szerv nem tehető felelőssé.

**Co-funded by
the European Union**

Tartalom

Tartalom.....	3
Bevezetés	4
Vezetői összefoglaló, konklúzió	5
Zöld lámpa a háborús, narancssárga az oltásellenes konteóknak.....	5
A tényellenőrzések (feltételezhető) hatása	6
Módszertan	8
1. esettanulmány: amerikai földvásárlás Ukrajnában	9
A sztori leírása.....	9
A dezinformáció és annak fő mutációi.....	9
A narratíva terjedése	12
A weboldalakon	12
A Facebookon.....	13
A tényellenőrzés.....	18
2. esettanulmány: A Pfizer a vádlottak padján.....	19
Janine Small meghallgatásától a népiirtásig: a történet és az idővonala.....	19
Egyről a kettőre: az ügy terjedése – statisztikák	22
Narratív elemzés	26

Bevezetés

A magyarországi dezinformációs közeget – Sergey Guriyev és Daniel Treisman nyomán – egyfajta „információs autokráciaként” jellemezhetjük, amelyben a kormányzat elsősorban az információ manipulációja révén tudja ismétlődően újratermelni saját politikai támogatottságát.¹

Korábbi tanulmányainkban mélyrehatóan foglalkoztunk mind a Coviddal kapcsolatos², mind a háborús dezinformáció³ hazai terjedésével és társadalmi beágyazottságával. Már korábban is láthattuk, hogy az erős kormányzati szerepvállalással működő hazai dezinformációs ökoszisztémában nagyon eltérő volt a Coviddal, illetve a háborúval kapcsolatos téves, illetve manipulált információk kezelése. Míg az oltásellenesség, illetve a koronavírussal kapcsolatos dezinformáció elsősorban a mainstreamen túli, szélsőséges szereplőkön keresztül jutott a médiatérbe,⁴ addig a háborúval kapcsolatos, oroszbarát dezinformációs narratívákat kormányközeli szereplők is kiemelten terjesztették, és terjesztik a mai napig.⁵ Ez a különbség meg is látszott a közvélemény-kutatási adatokban. A háborús dezinformáció témája a Covidnál sokkal erőteljesebben átpolitizálódott: míg a kormánypárti szavazók a koronavírussal kapcsolatos összeesküvés-elméletek terén inkább a hatpárti ellenzék szavazóihoz álltak közel, a háborúval kapcsolatos összeesküvés-elméletek terén inkább a Mi Hazánk szavazóival vannak egy platformon⁶.

Jelen elemzés két olyan, a tényellenőrző partnerünk, a Lakmusz által már ellenőrzött (és cáfolt) esettanulmányt mutat be, amelyen keresztül jól megmutatható az a kettősség, amely a hazai post-truth univerzumot – és azon belül is elsősorban a kormányzati irányítású online média ökoszisztémáját – jellemzi.

---

¹ Krekó, P. (2022). The Birth of an Illiberal Informational Autocracy in Europe: A Case Study on Hungary. The Journal of Illiberalism Studies Vol. 2 No. 1 (2022): 55-72.

² Győri, L. and Istrate, D. (2021). COVID-9.11. The transformation and anti-West radicalization of the Hungarian antivax movement. https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/covid911_IRI_antivax_report_2021_11.pdf

³ Propaganda Without Borders: A study of proKremlin propaganda among far-right and radical voices in Hungary, Poland, Romania and Serbia. https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/Zinc_XFR%20Disinfo_Report_Final%20report_221010.pdf

⁴ https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/PC_Tanulmany_AlszentAntikapitalistak_2022_02.pdf
https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/pc_fnf_covid_narratives_research_briefing_2020.pdf

⁵ https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=3186
https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=3185

⁶ <https://telex.hu/belfold/2022/06/29/oroszbaratsag-oltasellenesseg-kutatas-political-capital>

Vezetői összefoglaló, konklúzió

Tanulmányunk két dezinformáció alakulását mutatja be, és azok terjedését járja körül. Az első, ukrainai háborúval kapcsolatos esettanulmány arról szól, hogy az amerikai vállalatok Ukrajna földjeinek jelentős részét felvásárolták, mintegy gyarmatosítva az országot, a második pedig azzal kapcsolatos, hogy a Pfizer-oltást egyfajta „emberkísérletként” használták.

Zöld lámpa a háborús, narancssárga az oltásellenes konteóknak

- Az európai dezinformációs ökoszisztémában megfigyelhető volt, hogy a Coviddal, illetve az oltásokkal kapcsolatos dezinformációt terjesztő források később előszeretettel propagálták a háborúval kapcsolatos – főleg a Kreml szempontjait tükröző – összeesküvés-elméleteket és dezinformációkat⁷. Ez a jelenség megfigyelhető volt a hazai egészségügyi áhíreket terjesztő, covidszkeptikus politikai szubkultúrában is⁸. A magyar kormány által irányított offline, illetve online médiakörnyezetben már más logika érvényesül: míg az oroszbarát narratívák zöld utat kapnak, a covid-dal, illetve az oltásokkal szembeni összeesküvés-elméletek jóval kevésbé terjedhetnek.
- Míg mind az ukrán földvásárlásokkal, mind a Pfizer-vakcinával kapcsolatos (nemzetközi) összeesküvés-elmélet megjelent a kormányzati irányítású felületeken, a két eset terjedése jelentősen különbözött: az amerikaiak ukrainai földvásárlásával kapcsolatos narratíva egy jól azonosítható ponton, az ál-nemzetközi, valójában a magyar kormányhoz közeli V4NA „hírügynökségen” keresztül jutott be a hazai nyilvánosságba. A Pfizer-Small ügy ezzel szemben több, marginális forráson keresztül szivárgott be. Míg az előbbit gyorsan, intenzíven és koncentráltan terjesztette a kormányzati irányítású média (pl. az Origo), az utóbbi több, kis hullámban jelent meg. A Pfizerrel kapcsolatos összeesküvés-elmélet csak beköszönt a kormányzati nyilvánosságba (Fritz Tamás Magyar Nemzetre írt publicisztikájában), majd gyorsan kikopott onnan, az ukrainai földvásárlással kapcsolatos teória azonban hatalmas médiakarriert futott be a kormánypárti online nyilvánosságban (politikai nyilatkozatokban ugyanakkor kampányszerűen nem terjedt). Ennek megfelelően az Ukrajnában zajló amerikai “gyarmatosítással” kapcsolatos cikkek több, mint háromszor annyi interakciót generáltak, mint a Pfizerrel kapcsolatos dezinformációt terjesztő írások.

---

⁷ EDMO: How Covid-19 conspiracy theorists pivoted to pro-Russian hoaxes <https://edmo.eu/2022/03/30/how-covid-19-conspiracy-theorists-pivoted-to-pro-russian-hoaxes/>

⁸ Falyuna Nóra-Krekó Péter: Dezinformációk, amiknek terjedését nagyvállalatok a tudtuk nélkül finanszírozzák – hogyan? <https://forbes.hu/uzlet/dezinformaciok-amiknek-terjedeset-nagyvallalatok-a-tudtuk-nelkul-finanszirozzak-hogyan/>

- Ez a kettősség rámutat arra is, hogy a hazai információs autokráciában a narratívák központi kontrollja milyen fontos hatással lehet azok nyilvános megjelenésére. Míg az oltásellenes narratívákat a központi politikai akarat igyekezett javarészt száműzni a nyilvánosság főáramából, a „háborúellenes”, „békepárti”, valójában az orosz érdekeket kiszolgáló narratívákat és az abból sarjadó összeesküvés-elméleteket viszont tudatosan vezette be a nyilvánosság (és egyes esetekben a kommunikáció) főáramába.

A két eset közötti különbségeket az alábbi táblázat mutatja be:

	1. esettanulmány: ukrainai földvásárlás	2. esettanulmány: Pfizer-oltás
Bekerülése a hazai médiatérbe	Egyetlen, azonosítható ponton keresztül (V4NA „hírügynökség”)	Több, egymástól független csatornán/szereplőn keresztül
A terjedés intenzitása és időbelisége	Nagyon intenzív és rövid (1,5 hét) kezdeti időszak	Több hullámban, alacsony intenzitással
A terjesztés jellege	A fő terjedési folyamat szervezett jellegű, néhány ettől független oldalaggal	Csak elvétve jelennek meg szervezetségre utaló jelek, összességében inkább spontán
A terjedés csatornáit	Elsősorban a mainstream, kormányzati irányítású médiumokban terjedt, de megjelent szélsőjobboldali, antiglobalista, konteós és bulvár tematikájú csoportokban is	Elsősorban a fringe csoportokban terjedt. A mainstreamben is megjelent, de ott nem tudott érdemben elterjedni
A dezinformációt terjesztő cikkek ⁹ száma	59	28
A cikkek megosztása Facebookon	7438	177
A Facebook-megosztásra érkezett összes interakció száma	36804	11824
A cikkeket megosztó 5 legnagyobb Facebook-oldal átlagos követőszáma	280090	78814

1. táblázat: A két eset közötti hasonlóságok és különbségek

A tényellenőrzések (feltételezhető) hatása

- A két esettanulmány eredményei arra utalnak, hogy a média egy részében van következménye a tényellenőrzésnek.
- A kormányzati irányítású média javarészt immunis a tényellenőrzésre: a Lakmusz fact-checkjét követően is vidáman terjedt például az amerikaiak ukrainai földvásárlásáról szóló dezinformáció az online nyilvánosságban, és azt több Amerika-ellenes összeesküvés-elméletekre fogékony szereplő is előszeretettel osztotta meg, a

⁹ Cikkek alatt a médiafelületeken, blogokon és fórumokon megjelent írásokat értjük.

tényellenőrzés nyilvánosságra kerülését követően is. Ez utóbbi közegben, illetve a kormánypárti nyilvánosságban általában is, a tényellenőrök egyfajta közellenséggé, negatív azonosulási ponttá váltak. A kormánypárt álláspontja a tényellenőrzésről szóló magyarországi diskurzusban, – amelyet számos eszközzel és a kormányhoz nyíltan vagy átláthatatlan módon kötődő szervezeteken keresztül képvisel –, hogy újságírói objektivitás vagy függetlenség nem létezik.¹⁰

- A média más szegmenseiben ugyanakkor feltételezhetően van hatása a tényellenőrzésnek. Az Agrárszektor és a Szabad Magyar Szó biztosan a tényellenőrzésnek köszönhetően törölte a más médiumtól átvett, hamis állítást tartalmazó cikkét az online nyilvánosságból. Azt is láthattuk, hogy a Lakmusz tényellenőrzését néhány kommentelő is átvette, és próbálta győzködni kommentelő társait a tényellenőrzés igazáról.
- Míg a háborúval kapcsolatos tényellenőrző cikk jóval több emberhez jutott el (33500), az oltással kapcsolatos kevesebbhez (8800). Az első téma iránti fokozott érdeklődést jelzi az is, hogy a tényellenőrzés a Lakmusz indulás óta írt 350 cikke közül a 27-edik legolvasottabb, míg a Pfizerről szóló csak a 173-adik. Hasonló különbséget mutatott egyébként az eredeti, dezinformációt tartalmazó cikkeknek a terjedési dinamika alapján becsülhető elérése is.
- A Facebook beépített tényellenőrző rendszere a magyarnemzet.hu és a pestisracok.hu egy-egy cikkét hamisként jelölte meg, hivatkozva az AFP tényellenőrzésére. Ez korlátozta ezen cikkek elérését, hiszen a cikkek csak a figyelmeztetés után, kattintásra nyílnak meg. A további, több tucatnyi cikk azonban minden akadályoztatás nélkül elérhető a Facebookon keresztül is.

---

¹⁰ Német Szilvi: "Értelmezni se tudom, mi az a liberális tényellenőr " - Facebook-hírkomentárok a tényellenőrző újságírásról, 2023.01.31. <https://www.lakmusz.hu/ertelmezni-se-tudom-mi-az-a-liberalis-tenyellenor-facebook-hirkomentarok-a-tenyellenorzo-ujsgirasrol/>

Módszertan

A tanulmány egyik célja, hogy két különböző témában és két teljesen más dinamikával rendelkező dezinformációs narratíva terjedési mechanizmusát bemutassa, amely véleményünk szerint sokat elmond a hazai dezinformációs ökoszisztémáról, illetve annak politikai környezetéről. A két eset eltérő jellege miatt a két alfejezet szerkezetében is jelentősen különbözik egymástól.

A két esettanulmány kiválasztásakor szempont volt, hogy bizonyítottan megtévesztő információról legyen szó, tehát egy elismert tényellenőrző szerkesztőség – jelen esetben a Lakmusz – által feldolgozott és dezinformációként azonosított tartalmakat vizsgáljunk.

Mindkét eset nagy érdeklődésre számot tartó, de egymástól elkülöníthető témát jár körül: míg az egyik az ukrajnai háborúval kapcsolatos, a másik a koronavírusról, illetve az az ellen kifejlesztett Pfizer-oltásról szól; az egyik tehát egészségügyi, a másik pedig geopolitikai-háborús témájú dezinformáció.

Az elemzésünkhöz használt adatbázis felépítéséhez alapvetően a SentiOne (cikkek, Facebook-megosztások és kommentek), illetve a Crowdtangle (Facebook-interakciók, megosztások Facebook-oldalakon és nyilvános csoportokban) eszközöket használtuk. A minél teljesebb körű lefedettség érdekében ezt Google-kereséssel egészítettük ki. A keresőszavakra¹¹ érkezett találatokat manuálisan tisztítottuk meg a nem releváns elemektől.

A módszertan lehetséges korlátja, hogy a SentiOne, a CrowdTangle és a Google-kereső adatbázisai sem fedik le 100%-ban a weboldalak és a Facebookon megjelent tartalmak adatait. Ugyanakkor így jellemzően csak a kis elérésű megjelenések nem kerültek bele vizsgálatunkba. A Facebook nem nyilvános csoportjaira és posztjaira természetesen nincs rálátása az eszközöknek, így azokat ez az elemzés sem érinti. A Facebook-interakciókra vonatkozó számokat elsősorban a terjedés relatív szintjének összehasonlítására használtuk.

---

¹¹ Az első esettanulmányhoz használt kiinduló keresőszó-kombináció: "17 millió hektárnyi", amit a mutációk hólabda módszerrel történt beazonosítása követett. A vizsgált időszak 2022.06.01-2022.09.30. volt. A másodikhoz pedig: Pfizer és (CÖF vagy Fricz vagy Roos vagy "Janine Small") és nem (Erasmus vagy Harari) kereső-kifejezéseket használtuk, a 2022.10.10-2023.04.30. közötti időszakra leszűrve.

1. esettanulmány: amerikai földvásárlás Ukrajnában

A sztori leírása

Az első eset annak a dezinformációnak a hazai terjedését tárgyalja, amely szerint amerikai óriáscégek 17 millió hektáryi, az ország területének mintegy harmadát kitevő földterületet vásároltak Ukrajnában. A narratíva több országban, több nyelven is megjelent. Itthon, a hazai körülményekhez alakítva, az alapállítás kibővült Soros György és Volodimir Zelenszkij szerepének, a globalizációellenes konteók, valamint a GMO-téma hangsúlyosabb bemutatásával.

A dezinformáció az *Australian National Review* weboldalon [jelent meg](#) először, 2022. május 27-én. Nagyobb médiafigyelmet csak két hónappal később kapott, akkor kezdték átvenni más országokban. Szervezettségre utal, hogy az első hullámban több Kreml-párti médium szinte egyszerre számolt be a hírről, amire a *StopFake* tényellenőrzése¹² hívta fel a figyelmet, később pedig további tényellenőrző szervezetek egymástól független kutatásai is cáfolták a gyorsan terjedő dezinformációt.

A dezinformáció és annak fő mutációi

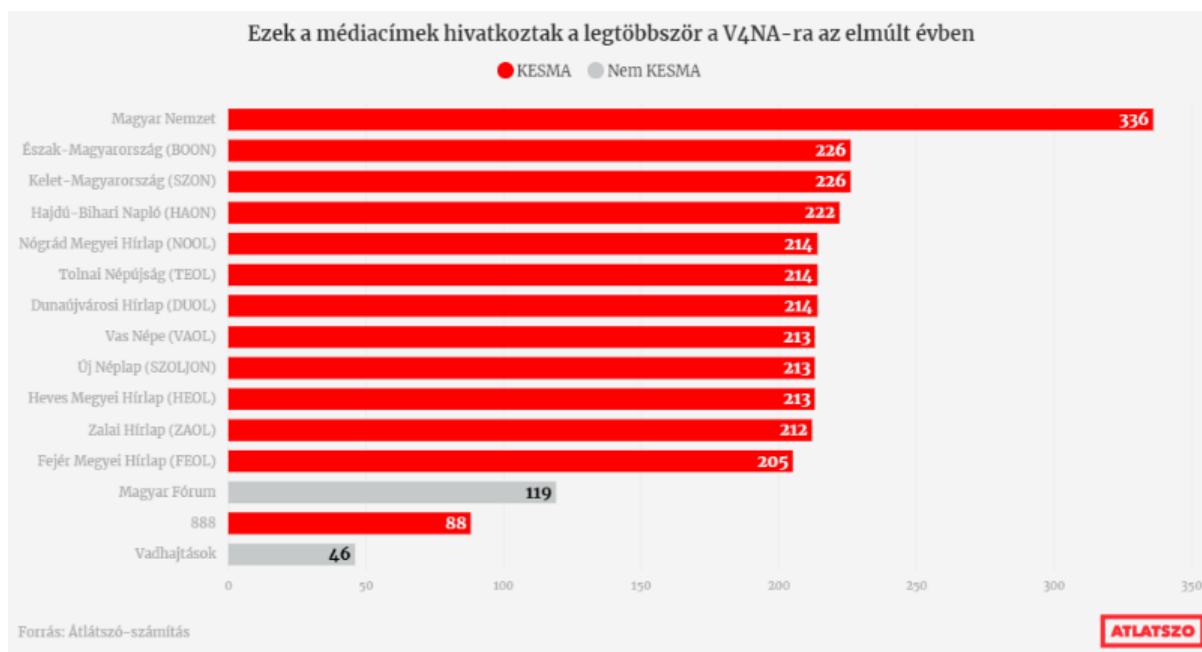
A dezinformációt a magyar médiatérbe a V4NA hírügynökség hozta be 2022. július 30-án megjelent [írásával](#). Ezt tekintjük a kiinduló cikknek.

A V4NA szerepéről az Átlátszó 2022. szeptemberi részletes elemzése megállapítja¹³, hogy a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány (KESMA), *Habony Árpád*, és *Szalay-Bobrovniczky Kristóf* érdekeltségébe tartozó ügynökség tartalmait szinte kizárólag a kormányközeli KESMA-Mediaworks kiadványai hasznosítják, ők viszont nagyon sokszor (lásd az alábbi grafikont). Az Átlátszó írásában nyilatkozó *Urbán Ágnes*, a Mérték Médiaelemző Műhely kutatója szerint a V4NA „nagyon azt a benyomást keltette már az indításakor is, hogy alapvetően az lehet a célja, hogy a magyar propagandaoldalak tudjanak hivatkozni valamire”. Szerinte „az a szó, hogy hírügynökség, az jól hangzik”, és ezt „arra használják, hogy legitimálják ennek az egész média- vagy propagandabirodalomnak a híreit”.

---

¹² <https://www.stopfake.org/ru/fejki-zeleenskij-prodal-tret-selhozugodij-ukrainy-amerikanskim-kompaniyam/>

¹³ <https://atlatszo.hu/kozugy/2022/09/06/london-helyett-obudan-irtak-a-habony-fele-nemzetkozi-hirugynokseg-hireit/>

Az eredeti állításra építve, a publikálást követő héten a dezinformáció betört a kormányzati irányítású nyilvánosságba, ahol szisztematikusan terjedt. A *Magyar Nemzet*, az *Origo* és a *Pesti Srácok* is önálló, névvel vállalt cikkekben vitte tovább a narratívát, jobban kifejtve a téma egyes aspektusait, megszólaltatva kormányhoz közel álló szakértőket, a Nézőponttól és a Századvégtől. A *V4NA* pedig újabb cikket közölt, ezúttal az amerikai Monsanto mezőgazdasági-vegyipari vállalatra fókuszálva, a háborútól független, erős globalizáció- és GMO-ellenes hangsúllyal. Ezt a hat cikket tekintjük az eredeti dezinformáció mutációinak. Az ezekben szereplő újabb tényállítások valóságát kutatásunkban nem vizsgáljuk. Az azonban közös bennük, hogy mindegyik visszautal az eredeti, tényszerűen cáfolt dezinformációra.

A bő egy hét alatt megjelent cikkek iskolapéldái az olyan összehangolt és intenzív dezinformációs kampánynak, amely során tényszerű és valótlan információk elegyéből építenek fel egy valósnak tűnő, könnyen hihető narratívát, majd terjesztik széles körben. Az így beágyazódott információt, módosult attitűdöt az sem tudja érdemben gyengíteni, ha később kiderül, hogy a felépítmény egyes információteglái hamisak voltak: a központilag terjesztett dezinformációs narratívák immunisak a cáfolatra.

A történet tehát, mint a népmese, tovább terjedt, újabb és újabb elemekkel kiegészülve. A *V4NA* augusztus 11-én *A háború tétje, hogy orosz föld vagy amerikai gyarmat lesz-e Ukrajna* címmel adott ki közleményt. Ez tovább erősítette azt az azóta is jelen lévő narratívát, hogy valójában Ukrajnában Oroszország és az Egyesült Államok háborúja zajlik („proxiháború” narratíva). A továbbiakban a kiinduló cikk és a hat mutáció terjedését tárjuk fel.

Dátum	Média: Cím	A narratíva evolúciója, új aspektusok megjelenése
2022.07.30.	V4NA: Amerikaiak vásárolják fel az ukrajnai termőföldet	kiinduló cikk
2022.08.02.	Pesti Srácok: Honvédő hős, vagy az országot kiárúsító stróman Zelenszkij elnök? –	- a Bayer felvásárolta a Monsantot - a Monsanto egyik terméke rákot okoz

A narratíva terjedése

A weboldalakon

A kiinduló cikket a legtöbb kormányzati irányítású médium szinte azonnal átvette. Sok megyei lapnál a publikálás ideje percre pontosan megegyezett, ami központilag koordinált szerkesztői magatartásra utal. A KESMA alá tartozó megyei lapoknál megfigyelt jelenség nem egyszeri: a Mérték Médiaelemző Műhely januári elemzésében¹⁴ vizsgált téma „a szó szoros értelmébe véve ugyanúgy jelent meg. Mind a tizenkilenc megyei hírportál a közélet rovatban jelentette meg a szerző nélküli cikket” (...) a szöveg „mind formailag, mind tartalmilag ugyanúgy jelent meg a Közélet hírei között, még a használt illusztráció is megegyezett”. Összesen 27 weboldal írt cikket a V4NA közleményből, vagy közvetlenül rájuk vagy valamelyik nagy kormányzati irányítású, másodközlő médiumra (*Magyar Nemzet*, *Origo*, *Pesti Srácok*) hivatkozva.

A dezinformáció nem csak a szigorúan vett kormányzati irányítású média buborékjában terjedt:

- a *magyarforum.info*, a *nemzeti.net*, a *szentkoronaradio.com* másodközlésén keresztül a radikális és szélsőjobboldali körökhöz is elért;
- a *mindenszo.hu*¹⁵, a *hirextra.info*¹⁶, az *elemi.hu* révén az egyáltalán nem, vagy csak korlátozottan átlátható működésű, politikailag erősen elfogult, megtévesztő híroldalak is gyorsították a terjedést;
- a *blikk.hu* a bulvárhíreket fogyasztókhoz juttatta el a dezinformációt;
- az *agraraszektor.hu* és az *agrotrend.hu* másodközlésével pedig a mezőgazdasággal foglalkozó szakmai közönséghez is elért.

A mutációk közül a *Magyar Nemzet* cikke terjedt leginkább: 20 másik weboldal hozta le az írást. Az *Origo* bő egy nap eltéréssel publikált két cikke már jóval szerényebb, összesen 3 másodközlést ért meg, a *Pesti Srácok* két írása egyet sem. A V4NA második közleménye pedig már csak a *Magyar Nemzet*en jelent meg.

Jól látszik tehát, hogy az első napok intenzitása viszonylag hamar kifulladt. Ebben szerepe lehetett annak is, hogy itthon a *Lakmusz* már augusztus 4-én publikálta a hír cáfolatát¹⁷.

Ennek ellenére, az eredeti dezinformáció, annak mutációi és másodközlései összesen 59 cikkben jelentek meg, 40 különböző weboldalon. Ezek között olyan nagy elérésű híroldalak is szerepelnek, mint az *Origo* (a SimilarWeb adatai alapján a 2. legnagyobb elérésű hír- és média oldal), a *blikk.hu* (3.), a *mandiner.hu* (13.) és a *hirado.hu* (21.).

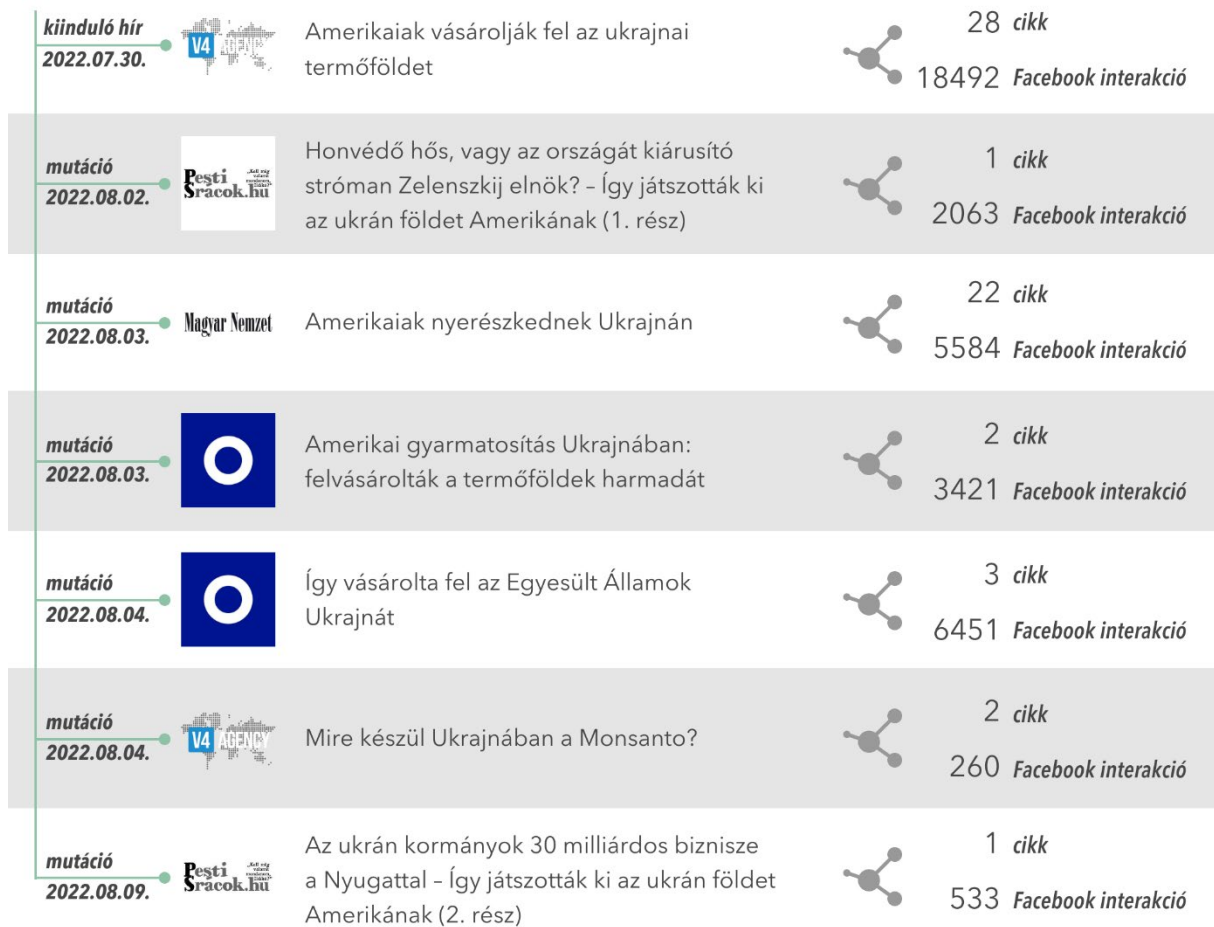
---

¹⁴ <https://mertek.atlatszo.hu/mindent-vagy-szinte-semmit-egyseges-propagandahirek-vagy-azok-hianya-a-megyei-lapokban/>

¹⁵ <https://www.urbanlegends.hu/2020/01/megtaveszto-magyar-hiroldalak-listaja-2020/>

¹⁶ <https://www.urbanlegends.hu/2022/02/forraselemzes-hirextra-info/>

¹⁷ <https://www.lakmusz.hu/nem-vasaroltak-amerikai-multik-akkora-foldet-ukrajnaban-mint-olaszorszag-teljes-teroterulete/>

3. táblázat: A kiinduló dezinformáció és mutációinak terjedése (az infografika [itt érhető el](#) online)

A Facebookon

A közösségimédia-csatornák közül jelenleg a Facebook messze a legmeghatározóbb Magyarországon. A felhasználók száma meghaladja a 7 milliót¹⁸, napi rendszerességgel pedig több mint négymillióan használják¹⁹. Jól mutatja a Facebook jelentőségét, hogy a politikai szempontból csendesebbnek mondható, 2023. február és április közötti három hónapban csak ezen a csatornán 292 millió forint értékben hirdettek²⁰ társadalmi kérdések, választások vagy politika témában.

Ahogy fent bemutattuk, az esettanulmányunk során vizsgált narratíva a hír- és egyéb weboldalak cikkein keresztül is meglehetősen sokakhoz jutott el közvetlenül is. Az elérésszámot jelentősen képes tovább növelni, amikor a Facebookon tovább osztják a cikkeket. Erre vonatkozóan pontosan adat nem áll rendelkezésre, de a Crowdtangle lehetőséget ad arra, hogy nagyobb rálátásunk legyen a folyamatra. A cikkek linkjeiről ugyanis megismerhető, hogy összesen hányan osztották meg azokat, szoltak hozzájuk, vagy

¹⁸ <https://www.statista.com/statistics/1029770/facebook-users-hungary/>

¹⁹ https://nmhh.hu/cikk/238531/lgy_internetezunk_mi_online_tartalomfogyasztasi_szokasaink

²⁰ <https://www.facebook.com/ads/library/report/>

reagáltak rájuk (publikusan vagy privátban), valamint az is, hogy konkrétan mely nyilvános oldalak posztolták ki, illetve mely nyilvános csoportokban osztották meg.

A kiinduló hírt, valamint annak a 27 másod- vagy harmadközlését összesen 3528 alkalommal osztották meg a Facebookon. Ebben a tekintetben a legnépszerűbb cikk a *Magyar Nemzet* írása volt, 1108 megosztással. A hozzászólásokat és a reakciókat is hozzávéve összesen 18492 interakció történt.

Cikk	Megosztás	Hozzászólás	Reakció	Összes interakció
Magyar Nemzet: Amerikai óriáscégek vásárolják fel az ukrajnai termőterületeket	1108	1718	3153	5979
Pesti Srácok: Zelenszkij kiárúsítja hazáját: amerikai óriáscégek vásárolják fel az ukrajnai termőterületeket	686	895	182	3453
Agrotrend: Amerikai óriáscégek vásárolják fel az ukrajnai termőterületeket	222	598	1081	1901
Vadhajtások: Zelenszkij kiárúsítja hazáját: amerikai óriáscégek vásárolják fel az ukrajnai termőterületeket	215	403	910	1528
Magyar Fórum: Amerikaiak vásárolják fel az ukrajnai termőföldet	366	353	775	1494
Blikk: Amerikaiak vásárolják fel Ukrajnát: több termőföldet vettek már, mint amennyi Olaszországban található	327	465	636	1428
Agrárszektor: Ez durva: ki nem találnád, kik lettek Ukrajna legnagyobb földbirtokosai	206	344	477	1027
Mandiner: Amerikai cégek rabolnak rá az ukrán termőföldre	131	262	322	715
Hírextra: Zelenszkij kiárúsítja hazáját: amerikai óriáscégek vásárolják fel az ukrajnai termőterületeket	50	71	149	270
Minden Szó: Amerikai óriáscégek vásárolják fel az ukrajnai termőterületeket	117	55	86	258

4. táblázat: A 10 legtöbb interakciót kiváltó (a kiinduló hír és annak másodközlései között)

A mutációk, bár kevesebb másodközlést generáltak, megosztásban jól teljesítettek. Kiemelkedik az Origo *Így vásárolta fel az Egyesült Államok Ukrajnát* című cikke, amelynek, bár csak két másodközlése volt (*Tények* és *Magyar Nemzet*), így is 1436 alkalommal osztották meg a Facebookon, amelyekre 1089 hozzászólás és 3926 reakció érkezett.

Mutáció	Cikkek száma	Megosztás	Hozzászólás	Reakció	Összes interakció
Origo: Így vásárolta fel az Egyesült Államok Ukrajnát	3	1436	1089	3926	6451
Magyar Nemzet: Amerikaiak nyerészkednek Ukrajnán	22	924	1490	3170	5584

Mutáció	Cikkek száma	Megosztás	Hozzászólás	Reakció	Összes interakció
Origo: Amerikai gyarmatosítás Ukrajnában: felvásárolták a termőföldek harmadát	2	779	754	1888	3421
Pesti Srácok: Honvédő hős, vagy az országát kiárúsító stróman Zelenszkij elnök? – Így játszották ki az ukrán földet Amerikának (1. rész)	1	454	409	1200	2063
Pesti Srácok: Az ukrán kormányok 30 milliárdos biznisze a Nyugattal – Így játszották ki az ukrán földet Amerikának (2. rész)	1	212	32	289	533
V4NA: Mire készül Ukrajnában a Monsanto?	2	105	30	125	260

5. táblázat A mutációkra és azok másodközléseire érkezett interakciók

Össességében a vizsgálatunkban szereplő 59 cikket 7438-szor osztották meg a Facebookon, a bejegyzésekre 9098 hozzászólást írtak és 20268 reakciógombot (lájk és társai) nyomtak. Az interakciók összesített száma 36804.

Az interakciókra vonatkozó összesített adatokból nem derül ki, hogy kik osztották meg, kommentelték vagy lájkolták azokat. Erről úgy kaphatunk árnyaltabb képet, ha megvizsgáljuk, hogy konkrétan mely Facebook-oldalak osztották meg a linkeket, illetve mely nyilvános csoportokban posztolták be őket. Ez az információ ugyanis kinyerhető a CT-ből.

A 7438 megosztásból 76 jelent meg nyilvános Facebook-oldalakon. Bár ez a szám kevésnek tűnhet, több olyan is van közöttük, amelyeknek több mint százezer követőjük van. Így a cikkek potenciális organikus elérése jelentős lehet.

Facebook-oldal	Követők száma a cikk megosztásakor	Megosztott cikkek száma
Origo	514291	2
hirado.hu	348639	1
Hír TV	282983	1
Magyar Fórum	134797	1
Pesti Srácok	119742	3
Bagoly Benő	115656	1
Humor Király	112037	1
Számok - a baloldali álhírek ellenszere	106408	1
FociHíradó	106354	1

6. táblázat. A 100000-nél több követővel rendelkező oldalak, amelyek megosztottak legalább egy cikket

Már a fenti táblázatból is látszik, hogy nem csak a nagy médiumok Facebook-oldalain jelentek meg a cikkek, hanem látszólag a témához nem kapcsolódó oldalakon is. A narratíva ugyanis,

bár alapvetően a kormányzati irányítású médiában visszhangozták, de a *Blikk*, illetve a *Hírextra* másodközlésén keresztül eljutott a bulvár és a [szürkezóna](#) buborékjaiba is. Így olyan olvasóknak is megjelenhetett, akik a háborúval kapcsolatos hírek iránt kevésbé nyitottak. A *Blikk* jelentette a kapcsolódási pontot a viccekkel, vagy éppen focival kapcsolatos információkat keresők felé, míg a *Hírextra* révén a konteós tartalmakra fogékonyakhoz is eljutott a dezinformáció.

Blikk-cikk megosztása		Hírextra-cikk megosztása	
Facebook-oldal	Követők száma a cikk megosztásakor	Facebook-oldal	Követők száma a cikk megosztásakor
Bagoly Benő	115656	Hír-Express	18108
HumorKirály	112037	Orbán Viktor támogatói	15304
FociHíradó	106354	Titkolt hírek	11257
Boldog Születésnapot	79976	HUN-News	10281
Mitugrász	58844	Magyar Expressz	7254
Böde Dániel rajongói	55483	Minden Ami Jobboldali és Aktuális	5098
Az Alvilág Szülötte	49992	Változást az EU-ban	4291
Nem vagyok hülye csak furcsán okos! Viccek	48299	Hirvilág	4200
Tuna a kutya - magyar rajongói oldal	44219	Palócbetyár	4000
Futball Blog	43860	JOBBoldali médiahírek	2173
Ezen beszarsz	31076		
Az Élet Szebbik Oldala.	26324		
TOMI	25316		
Blikk hírek, aktualitások	22934		

7. táblázat: A Blikk és a Hírextra cikkeket megosztó nagyobb Facebook oldalak

Amíg a Facebook-oldalokon a megosztás az adminisztrátoroktól aktív tevékenységet és így tudatos döntést igényel, addig a nyilvános csoportokban főként a tagok posztolnak, az adminisztrátorok legfeljebb moderálhatják azokat. Így egy konkrét poszt elsősorban az azt megosztó felhasználó véleményét tükrözi, nem feltétlenül az egész csoportét. Ez lehetőséget ad arra, hogy az üzenetet olyan olvasókhöz is eljuttassák, akik az adott kérdést illetően más véleményen vannak.

A narratíva cikkeit 51 különböző nyilvános Facebook-csoportban osztották meg, összesen 104 alkalommal. Ezek között 25-nek tízezer főnél is több tagja van. A három legnagyobb: *Orbán Viktor szimpatizánsainak csoportja* (73878 tagja volt a cikk posztolása idején); „*Orbán Viktort miniszterelnöknek 2026-ban*” csoport (65031 tag); *ÉN IS SZÉKELY VAGYOK* (55617 tag). Az alábbi táblázatból jól látszik, hogy a csoportok többségének a fő rendezője a kormánnyal való szimpátia.

Nyilvános Facebook-csoport	Tagok száma a cikk megosztásakor	Megosztott cikkek száma
Orbán Viktor szimpatizánsainak csoportja	73878	4
„Orbán Viktort miniszterelnöknek 2026-ban” csoport	65031	3
ÉN IS SZÉKELY VAGYOK	55617	2
RTL - Híradó II.	42130	1
Egyenes beszéd	37756	4
Kárpátalja legyen újra magyar föld	24844	7
Magyarok a jó oldalon	24667	6
Székely infó	20072	1
Dobrev Klára Rajongói Csoportja*	20044	3
Orbán Viktor Club	19786	1
Elemi.hu	16240	1
A nagy leállás / The Great Stop	16140	1
„Köszönet a Fidesz-KDNP kormánynak 2023-ban is” csoport	15556	1
Otthonunk, Budapest	14968	2
Heti napló Sváby Andrással	14100	1
888 - A jobboldal hangja	14016	6
Nyugdíjasok Orbán Viktor és a Fidesz mellett	13745	3
ELŐRE MENJÜNK NE HÁTRA!	13185	5
Oroszország Barátai Csoport	12659	1
Haditechnika	12611	1
Narancsszüret	11465	1
Pesterzsébeten hallottam :)	10699	2
Hihetetlen Magazin kedvelői	10511	1
Oroszország Россия RU	10428	2
Fidesz a magyarok négyötöde. 2026	10300	3

8. táblázat A 10000-nél több taggal rendelkező oldalak, amelyek megosztottak legalább egy cikket. *cinikus címadás, valójában a posztok kritikusak a DK-val és az ellenzékkal.

Ahogy a Facebook-oldalak esetében, a nyilvános csoportoknál is megjelennek a más tematikájú csoportok. Ide tartoznak az

- Oroszországgal szimpatizáló csoportok (*Oroszország Barátai Csoport; Oroszország | Россия   RU*)
- Konteós csoportok (*A nagy leállás / The Great Stop; Hihetetlen Magazin kedvelői; Drábik János Tisztelői; Igazságkeresők Hírcsatorna*)
- Szélsőségesen nacionalista csoportok (*Kárpátalja legyen újra magyar föld*)

- Erdélyi magyar közösségek csoportjai (*Székely infó; Szabad Székelyföld; Kiállók Tőkés László mellett; Erdély és Partium; Székely infó.-sok*)
- Globalizáció-ellenes csoportok (*Antiglobalisták (nem kommunisták)*)

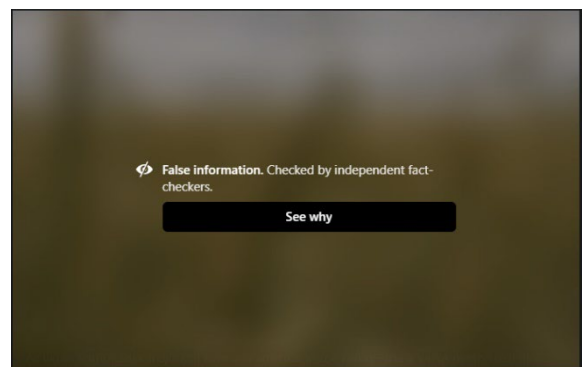
A tényellenőrzés

A V4NA június 30-án publikált kiinduló hírét öt nappal később a Lakmusz tényellenőrizte, és [cáfolta](#) a benne szereplő állítást, miszerint 17 millió hektárnyi földet vásárolt volna három amerikai óriásvállalat. Mivel a dezinformáció több országban is megjelent, ezért nemzetközi tényellenőrző szervezetek is cáfolták, mint például az ukrán [StopFake](#), az olasz [Facta](#), a dán [Tjekdet](#), az ausztrál [AAP](#), vagy az angol [Fullfact](#). Az AFP németországi tényellenőrző csapata 2022 őszén részletesen megvizsgálta a narratívában szereplő állításokat, melynek során megszólaltatta a három érintett vállalatot, valamint az Ukrán Agrárgazdasági Szövetség képviselőjét is. A tényfeltáró cikk megjelent az AFP magyar nyelvű tényellenőrző oldalán²¹.

A dezinformáció cáfolatáról csak néhány híroldal számolt be önálló cikkben (*nepszava.hu, eszakhirnok.com, piacesprofit.hu, szmsz.press*). A kiinduló cikk, a mutációk, valamint ezek másodközlései közül csak az *agrorszektor.hu*, az *szmsz.press* és a *blikk.hu* tette elérhetlenné korábbi cikkeit. Előbbi kettő biztosan a tényellenőrzés hatására: az Agrárszektor ezt megkeresésünkre megerősítette, az *szmsz.press* pedig írt önálló cikket a tényellenőrzésről. Az összes többi beszámoló, beleértve a kormányzati irányítású médiumokban megjelenteket is, továbbra is elérhető²².

Sőt, az *Origo*, a tényellenőrzés tényellenőrzéseként, *Soros blogja megpróbálta mentegezni az Ukrajnát felvásárló amerikaiakat – köztük Sorost* címmel jelentetett meg [cikket](#) augusztus 6-án (hivatkozva a Tűzfalcsoport [összeállítására](#)), amelyben a tényellenőrzött állításra nem reagál, csak az amerikai vállalatok és az ukrán oligarchák szerepére fókuszál. Az *Origo* Facebook-oldalán is megjelent cikket a Mediaworks fizetett hirdetésben is terjesztette²³, „A 444 lakmuszpapírja sok mindenre jó, de leginkább az igazság elkendőzésére” üzenettel.

A Facebook beépített tényellenőrző rendszere a *magyarnemzet.hu* és a *pestisracok.hu* egy-egy cikkét hamisként jelöli meg (a képen látható módon), hivatkozva az AFP tényellenőrzésére. A jelölt cikkek így nehezebben érhetőek el az olvasónak, mert azok csak a figyelmeztetés után, kattintásra nyílnak meg. A többi cikk azonban minden akadályoztatás nélkül elérhető a Facebookon keresztül is. Azaz a szűrő már működik, de még messze nem eléggé alapos.

---

²¹ <https://tenykerdes.afp.com/doc.afp.com.32KR3UN>

²² 2023.05.12-i állapot alapján.

²³ <https://www.facebook.com/ads/library/?id=1001144720567692>

2. esettanulmány: A Pfizer a vádlottak padján

Második esettanulmányunk a Pfizer-oltással kapcsolatos (egyik) dezinformációt dolgozza fel, amelynek kiinduló pontja, hogy hiába oltatja be magát valaki Pfizer-vakcinával, akkor is terjesztheti a vírust. A narratíva szerint ebből az következik, hogy teljesen fölösleges beoltatni magunkat, sőt, a hír terjedése már olyan vadhajtásokat eredményez, hogy a koronavírus elleni oltás egy „kísérleti katonai biológiai fegyver”, amely népirtás céljából készült.

Az alább részletezett történet széles nemzetközi fogadtatásban részesült, ezért több tényellenőrző szervezet rögtön írt az esetről (csak hogy egy párat említsünk, a francia [afp](#), az amerikai [factcheck](#), a német [correctiv](#), az angol [fullfact](#), a horvát [factograf](#)), ezzel korrigálva a dezinformációt.

Janine Small meghallgatásától a népirtásig: a történet és az idővonal

A vizsgált dezinformációs narratívának több epizódja is volt: mindegyik epizód ugyanarra a videóra épült. Ezeket az epizódokat alább részletezzük:

Az idővonalból jól látszik, hogy az epizódok nagy része kizárólag közvetlenül a megjelenésük utáni időben voltak népszerűek. **Ez arra enged következtetni, hogy a dezinformáció nem egy szervezett, központilag irányított kampány volt, hanem itt-ott fel lett kapva az eredeti hír, melyet aztán különböző célokra használtak.**

A dezinformáció kiindulópontja (első epizódja) az a párbeszéd volt, mely 2022. október 10-én, az Európai Parlamentben hangzott el Janine Small, a Pfizer nemzetközi piacokért felelős igazgatója és Robert Roos holland EP-képviselő között, aki nem melleleg a holland – a szélsőjobboldali Forum for Democracy-ből kivált – Covid-szkeptikus JA21 párt tagja. Az október 10-ei meghallgatás apropója az az elhíresült botrány volt, amely szerint Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke SMS-váltásokkal intézte a Pfizer-oltások beszerzését. A meghallgatást az Európai Parlament Covid-bizottsága hívta össze, „hogya tisztázza magát az Unió és a Pfizer vakcinaszerződéseivel kapcsolatban”.²⁴

A párbeszéd eredetileg így hangzik:

Robert Roos: „Tesztelték-e a Pfizer Covid-vakcináját a vírus átvitelének megállítására, mielőtt forgalomba került volna? Ha nem, mondja érthetően. Ha igen, megosztaná az adatokat ezzel a bizottsággal?” („Was the COVID-vaccine tested on stopping the transmission of the virus before it entered the market? If not, say it clearly. If yes, are you willing to share this data with this committee?”)

Janine Small: „Ami a kérdést illeti: nem... Tudja, nekünk... tényleg a tudomány sebességével kellett haladnunk, hogy tudjuk, mi történik a piacon. Ebből a szempontból minden lépésünknek volt kockázata.” („Regarding the question, no. You

---

²⁴ <https://hu.euronews.com/2023/01/12/pfizer-sms-ek-ursula-von-der-leyen-egy-lepesre-all-a-bizottsagi-meghallgatastol>

know, we really had to move with the speed of science to really understand what is taking place in the market. From that point of view, we had to do everything at risk.”)

Ahogy az idővonalon is látszik, ez volt az egyetlen epizód, ami szinte végig aktív maradt, és időnként meg lett osztva.

A dezinformáció alapját – ahogy ezt a tényellenőrzés is kiemeli – ezúttal nem egy hamis hír képezi, a párbeszéd valóban lezajlott a két fél között. A dezinformáció terjesztői az igazgató szájából elhangzott mondatok jelentőségét, illetve jelentését facsarják ki úgy, hogy az illeszkedjen a vírusszkeptikus és/vagy oltásellenes narratíváikba.

Az első epizód több helyen is (főleg fringe oldalakon) jelent meg: substack blogoldalokon, a [bitcoinbázis](#) oldalán, az [Orvosok a tisztánlátásért](#) oldalán, a [climenews](#)-on stb.

A **második epizódban** ugyanez a tartalom jelent meg kibővítve, melyben [Robert Roos, holland EP-képviselő interjút adott Tucker Carlsonnak](#), a Fox News akkori sztárműsorvezetőjének, aki rendszeresen terjesztett a Coviddal, illetve az oltásokkal kapcsolatos összeesküvés-elméleteket²⁵ A magyar fordítás november 2-án jelent meg, az eredeti műsort azonban már október 12-én leadták. Ez az epizód nem érte el még a fringe média ingerküszöbét sem.

A **harmadik epizód** november 2-án jelent meg, amikor a Mi Hazánk az oltást megtagadókat vette védelmébe, és sajtótájékoztatón vezette elő országgyűlési határozati javaslatát, amely kártalanítaná azokat, akiket amiatt bocsátották el a munkahelyükről, mert nem voltak hajlandók beoltatni magukat. A javaslatot november 6-án be is nyújtották, ezt követően pedig aláírásgyűjtésbe kezdtek. A határozati javaslat kapcsán közvetetten és közvetlenül is hivatkoztak Janine Small kijelentésére: „az oltatlanokat elbocsátással fenyegető kormányrendeletek indoklásai nem létező tudományos tényeken alapulnak”, írják²⁶. A kezdeményezés csak mérsékelt médiafigyelmet kapott ([a Telex](#) például Toroczka László napirend előtti felszólalása kapcsán írt róla), de a Small-ügy ezekben a cikkekben már nem jelent meg.

A **negyedik epizódban** [Christine Anderson európai parlamenti képviselő beszéde jelent meg magyar fordítással a Small-ügyről](#). Ebben a videóban Rooséhoz hasonló üzenetek szerepeltek, új tartalom nélkül, mégis elég sok megosztást kapott. Ennek egyik magyarázata, hogy ezt a videót Gődény György is megosztotta Doktor Gődény című Facebook-oldalán, akinek rengeteg követője van.

Az **ötödik epizódban** a dezinformáció bekerült a kormányzati irányítású nyilvánosságba: 2022. december 3-án Fricz Tamás a Magyar Nemzet Online-ra írt véleménycikket, amelyben egy másik történet kapcsán hozza fel a Small-ügyet. Az [Ursula van der Leyen gyanús ügyei](#)

---

²⁵ A történet magyar vonatkozása, hogy Tucker Carlson a magyar kormány csodálja. <https://www.lakmusz.hu/tucker-carlson-a-magyar-kormany-csodaloja-aki-fomusoridoben-terjesztett-osszeeskuves-elmeleteket/>

²⁶ <https://magyarjelen.hu/orszaggyulesi-hatarozati-javaslatlall-koveteli-az-oltatlan-dolgozok-kartalanitasat-a-mi-hazank/>

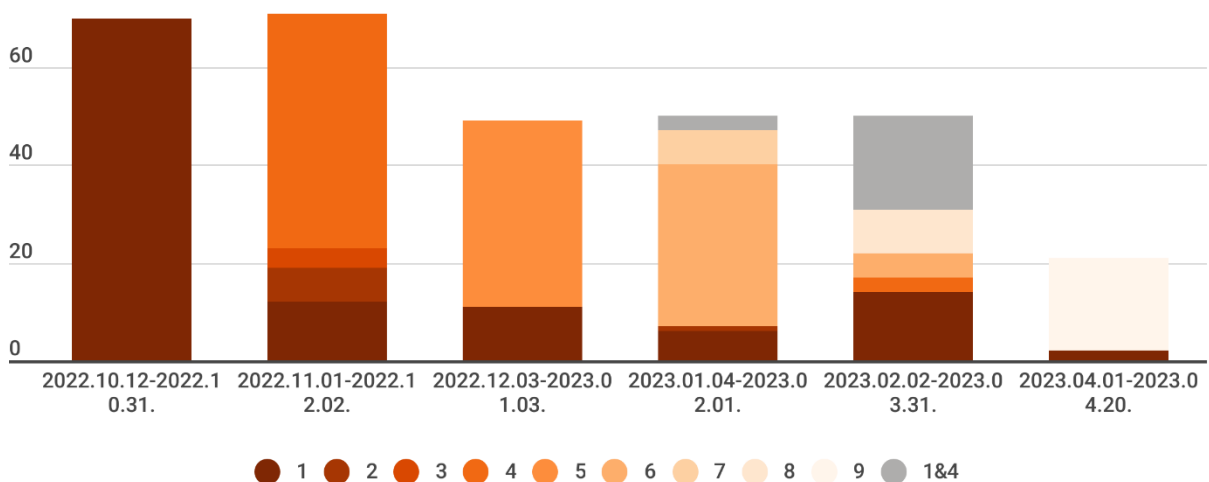
című cikk az Európai Bizottság elnökét igyekszik lejáratni, és kitér arra is, hogy mi történt az október 10-ei meghallgatáson.

A **hatodik epizód** szintén Fricz Tamás nevéhez fűződik: egy hónappal később [egy blogbejegyzést írt, ismét a Magyar Nemzet online felületére](#), immár a teljes szöveget a Small-ügynek szentelve. Ez a két epizód hasonló számú megosztást produkált. Itt már a kormányzati irányítású média is részt vett a dezinformáció terjesztésében, mégsem futott jól. **Ennek nyilvánvaló oka, hogy a Covid iránti érdeklődés mára minimálisra csökkent.**

A **hetedik epizód** megint egy mellékszál, amelyben a Ruzinkárpátalja, egy szélsőségesnek mondható blog szerzője [írt egy levelet január 12-én az Országos Gyógyszerészeti és Élelmszer-egészségügyi Intézetnek \(OGYÉI\)](#), a Small-ügyre hivatkozva. A levélben a blogger azt tudakolta az Intézettől – amely „azt hirdeti a Comirnaty nevű Pfizer injekcióról, hogy az megelőzi a COVID-19 nevű betegséget” –, hogy „magyarázza el, a fentiek fényében honnan veszi, hogy a Comirnaty megelőzné a COVID 19 nevű betegséget, és milyen okból javasolja továbbra is az intézmény a készítményt a COVID-19 betegség megelőzésére”. Január 29-én kapott rá egy elutasító választ, melyben – többek között – felhívják a levélíró figyelmét a dezinformáció lehetséges voltára.

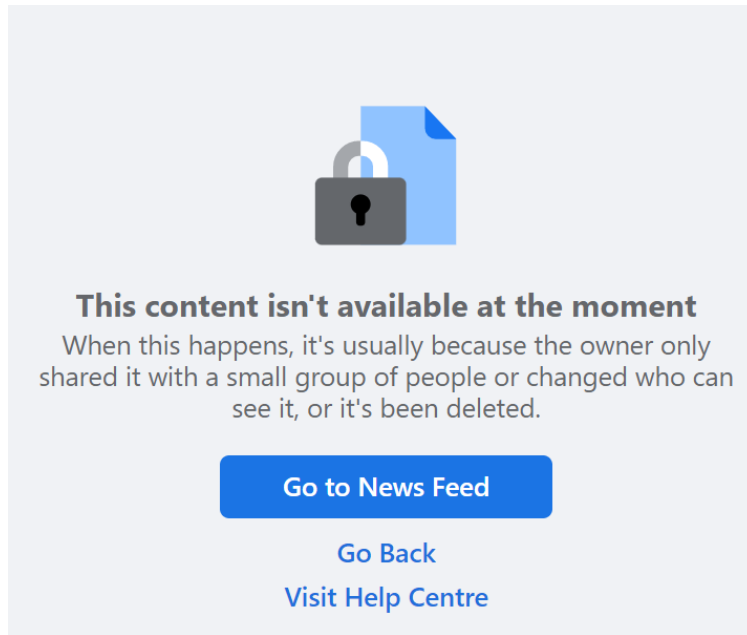
A **nyolcadik epizód** a [Lakmusz-féle tényellenőrzés](#), amely Fricz írását alapul véve 2023. február 2-án jelent meg. Ez az írás sem robbantotta fel a netet, mivel a téma már keveseket foglalkoztat.

Az **utolsó (kilencedik) miniepizód** pedig egy magyar oltott feljelentése volt, aki [bepanaszolta orvosát a rendőrségen a Small-ügyre is hivatkozva](#), hogy nem tájékoztatta őt teljes körűen az oltás kockázatairól. Ez a hír – tudomásunk szerint – kizárólag a Ruzinkárpátalján jött le, de különböző Facebook-csoportokban megosztották. A panaszt az illetékes hatóságok elutasították.

9. táblázat: Az epizódokhoz kapcsolódó megjelenések időbeli lefolyása (az ábra [itt érhető el online](#))

A tényellenőrzés hatását tekintve vegyes képet kapunk: a tényellenőrzés megjelenését követően még 54 komment jelent meg, ugyanakkor több olyan találat is volt, amely már nem elérhető – feltehetően a tényellenőrzés hatására vették le. Például:

Továbbá Fricz cikkében megemlíti a „tényellenőrzőket” – ezzel is próbálva diszkreditálni őket: „... Ez a Pfizer saját belső jelentése. Nem független orvostudósok jelentése, amelyet a »tényellenőrzők« »félretájékoztatásnak« minősítenének.” Ez mutatja azt is, hogy a tényellenőrzés mindenképpen zavarja/foglalkoztatja a dezinformációt megosztókat, egyfajta ellenségkép társul hozzájuk.

Egy kommentelő próbálta meggyőzni az olvasókat arról, hogy álhírrrel van dolguk, de nem volt fogantja:

„nyugodtan írjon még több felkiáltó jelet, attól még nem változik a hazugság igazsággá. A substack az egyik leghazugabb álhírterjesztő propaganda forrás. Egy szó sem igaz abból, amit ott írnak.”

Egyről a kettőre: az ügy terjedése – statisztikák

A dezinformációról a hazai nyilvánosságban 307 találatot kaptunk, amelyek az alábbiak szerint oszlanak meg:

	Facebook	Fórum	Honlap	Blog	Összesen
Komment	67	5	3	1	76
Cikk			24	5	29
Poszt	196				196
Videó	2			4	6
	265	5	27	10	307

10. táblázat: A dezinformációról kapott találatok típus és csatorna szerint

Ebből jól látszik, hogy a történetet főleg posztok és kommentek formájában próbálták terjeszteni, és viszonylag kevés cikket írtak róla. 18 kommentet egyetlen felhasználó osztott meg körülbelül 1 óra leforgása alatt ugyanaz alatt a Telex-poszt alatt. Mivel a többi kommentet elszórva, különböző posztok alatt találtuk, inkább egy magányos kommentelő túlbuzgására utal a 18-szoros megosztás, és nem annyira szervezettségre. Ami a posztokat illeti, a nagy részük nyilvános Facebook-csoportokban jelentek meg (akár ugyanabban a csoportban többször is), és csak egy kisebb részük Facebook-oldalakon. (Erről bővebben lejjebb.)

A kommenteknél azt is megvizsgáltuk, hogy milyen kontextusban jelent meg az adott komment. Ezeket háromféleképp kategorizáltuk:

- amikor maga a dezinformáció volt a tartalom;
- amikor valami témába vágó volt, de nem teljesen az dezinformációról szólt (ide tartoznak például a koronavírussal kapcsolatos hírek, statisztikák);
- amikor valami teljesen más volt a téma (külügyi hír, valakinek a halála, ami nem a vírussal volt összefüggésben stb.).

A narratíva marginális jellegét mutatja, hogy 76 kommentből 2-nél volt a dezinformáció a fő üzenet, 54 olyan eset volt, amikor valami hasonló volt a téma, de nem szorosan kapcsolódott, és 20 kommentet úgy szűrték be a témáról, hogy annak nem volt relevanciája az eredeti cikk szempontjából. **Ebből arra következtetünk, hogy ennek a dezinformációnak csak támogató szerepe van más állítások igazolására.**

Itt egy példa az utóbbira:

The image shows a Facebook post from Index.hu dated 18 October 2022. The post text reads: „A morál hiányzik, anyanyelvi szinten megy a hazudozás, és a gazdasági helyzet rémisztó” – mondta a Fővárosi Operett Színház egykori igazgatója. Below the text is a video thumbnail showing Miklós Szinétár. The caption below the video says: INDEX.HU Szinetár Miklós: A propaganda néha goebbelsi magasságokban szárnyal. To the right of the post is a YouTube video thumbnail with the text: Hé Index! Arról nem akartok beszámolni hogy az Európai Parlamenti meghallgatáson Jenine Small a Pfizer igazgatósági tagja előző hétfőn ismerte el hogy megfelelő tesztelés NÉLKÜL kezdték piacra dobni a covid elleni vakcinákat? 07:56-nál ismeri be hogy hazudtak az embereknek: <https://youtu.be/QeyHfwCshPk>. Below the video thumbnail is the text: YOUTUBE.COM We Were Lied To About Vaccines ADMITS Pfizer! and interaction buttons for Like, Reply, and 28 w.

A cikkek a legkülönbözőbb felületeken jelentek meg: mind a kifejezetten oltásellenes médiumok (pl. Orvosok a tisztánlátásért), mind a szélsőséges oldalak (Kurucinfó, Mi Hazánk, Magyar Jelen, Minden Szó, Ruszinkárpátalja, Szilajcsikó) képviselték magukat. **Nagyon kevés, a főáramhoz tartozó oldalon fordult ugyanakkor elő a hír (Magyar Nemzet, Propeller, utóbbiról már el is távolították).**²⁷

²⁷ Ezekon kívül, előfordult egy-két Facebook poszt és videó.

Facebook-csoportok: a vírustagadóktól a környezetvédőkön át az Emirátusokig

Mivel a találatok nagy részét (196) a Facebook-posztok teszik ki, érdemes megnézni, hogy milyen oldalakon és csoportokban terjesztették a különböző híreket, azon belül is legnagyobb számban az eredeti videó valamelyik megjelenését (82), a Christine Andersonnal készült videót (47) és Fricz véleménycikkét Ursula von der Leyenről (32).

Az alábbi két táblázatban látszanak a húszezer fölötti tagsággal rendelkező Facebook-csoportok és az ötvenezer fölötti követővel rendelkező Facebook oldalak:

Facebook-csoport neve	Tagok száma	Megosztott cikkek száma
Európa Expressz	112671	1
RTL-Klub Híradó	83906	1
Orbán Viktor szimpatizánsainak csoportja	73312	1
Amiről a Tudomány nem beszél	60258	2
RTL – Híradó II.	41719	1
Minden, ami DK	38070	1
Koronavírus pánikot csillapítók csoportja	34834	8
Természetgyógyászat, 'Dr. Weixl Várhegyi László módszereivel	32811	1
Mi, Emberek, oltottak és oltatlanok, „NEM” -et mondunk az Új Világrendre!	32397	2
Kárpátalja legyen újra magyar föld	24622	1
Egészség Logikája	24039	1
Orbán Viktor Club	23228	3
Dobrev Klára Rajongói Csoportja	23079	1
Székely infó	20125	1

11. táblázat: A 20.000 fölötti tagokkal rendelkező Facebook-csoportok neve és a megosztott cikkek/posztok száma

Facebook oldal neve	Követők száma	Megosztott cikkek száma
Doktor Gődény	161451	1
Business استثمار New and News jumeirah السياحة	72125	2
Kovács András	55796	1
Flag Polgári Magazin	53747	3
Magyar Idők	50955	1

12. táblázat: Az 50.000 fölötti követővel rendelkező Facebook-oldalak és a megosztott cikkek/posztok száma

A csoportok és oldalak között sokfélét találtunk, amiből jól látszik a narratíva terjedésének széttagozódása:

- vírustagadó, összeesküvés-elméleteket megosztó és egyéb szélsőséges tartalmakat közvetítő csoportokat (például Doktor Gődény);
- alapvetően zöld, környezetvédő életmódot hirdető oldalt (Organikus Farm és Zöldség Kertészet, ahol érdekes módon nem az önmagát is környezetvédőnek tartó Climenews honlap cikke jelent meg, hanem más forrásokat osztottak meg)²⁸;
- határon túli magyarokat is összefogó csoportokat (pl. Jobboldali összefogás határon innen és túl(Liberális mentes csoport)),
- mainstream, politikai oldalakat (pl. egy politikus rajongóinak az oldala/csoportja),
- és több olyat is, melyek teljesen kilógnak a sorból, például Ófelsége Sheikh Mohammed bin Rashid Al Maktoum (az Egyesült Arab Emirátusokban politikus, a királyi család tagja és Dubai uralkodójának) hivatalos üzleti oldala, ahol arabra fordítva osztották meg Christine Anderson magyar feliratos videóját. (Az oldalon más magyar tartalmat is találtunk elvéve.)

Több esetben is egy ember osztotta meg több csoportban ugyanazt a posztot. Például a Gődény Györgyhez köthető „Normális élet ... megyében” nevű csoportnak van rengeteg variációja (a mi találataink között 11), ezekbe jellemzően ugyanaz az ember tette be a posztot. **Ez is utal némi szervezettségre, de messze nem a megszokott arányban.**

A CrowdTangle segítségével azt is megnéztük, hogy milyen volt a megosztottsága az általunk vizsgált cikkeknek. A 29 cikkből összesen 7-nek volt szignifikáns mennyiségű elérése (legalább 50 megosztás és 100 összes interakció), ebből kettő – nem meglepő módon – a Magyar Nemzethez kötődik.²⁹

Cikk	Reakciók száma	Kommentek száma	Megosztás száma	Összes interakció
Szóke Mária Magdolna Substack oldala: Már nem lehet tagadni: a Pfizer egyik vezetője nyilvános meghallgatáson ismerte el, nem védőoltást, hanem egy kétes és ellenőrizetlen biológiai fegyvert oltottak milliókba COVID19-vakcina néven	2174	740	2471	5385
Magyar Nemzet: Ursula von der Leyen gyanús ügyei	2208	572	380	3160

²⁸ A környezetvédők és az oltásellenesek között van némi kapcsolat. Schonfeld, J., Qian, E., Sinn, J. et al. Debates about vaccines and climate change on social media networks: a study in contrasts. *Humanit Soc Sci Commun* 8, 322 (2021). <https://doi.org/10.1057/s41599-021-00977-6>

²⁹ Egy blogbejegyzés volt (hasonlóan a substack-en), ami a videót tartalmazta magyar felirattal és az is hasonlóan magas számokat produkált, de mivel nem cikk, nem soroltuk be a többi közé.

3. ábra: Az 50 leggyakrabban előforduló szó az összes honlapon megjelenő cikkben (N=31)

Ebből jól látható, hogy 1) a kommentekben sokszor összefoglalták a cikkek lényegét, nem csak bemásolták a linkeket; 2) a cikkek olyan szerteágazóak, hogy a leggyakoribb szavak előfordulása alapján nem rajzolódik ki más belőlük, csak a történet „törzse”. **Tehát itt – az előző esettanulmánnyal szemben – nem átvették a különböző hírportálok az eredeti cikket – hiszen itt nem is volt egy meghatározható kiindulópontja –, hanem volt egy központi történet, amit átvettek, és a szöveg többi része teljesen eltért egymástól. (Hol csak a videót tették be egy rövid szöveggel, hol különböző kezdeményezéseket indítottak, pl. a Mi Hazánk a határozati javaslatot.) Az első esettanulmánnyal ellentétben itt fel sem merül a szervezett terjesztés gyanúja.** A kivételt a Magyar Nemzeten megjelent véleménycikk, illetve blogbejegyzés jelentik, melyek szinte szó szerint át lettek véve fringe oldalakon.

A dezinformációk kreálására általában jellemző, hogy kiforgatják az eredeti tartalmat akár azzal, hogy kiragadnak egy-egy mondatot, akár úgy, hogy elferdítik. Ez itt sem volt másképp. Így jutottak az dezinformáció terjesztői az alábbi következtetésekre:

- „A szer amit oltásként adtak be, kényszerítettek rá emberek millióira, nem egy az állítólagos járvány miatt kifejlesztett vakcina, hanem egy **NÉPIRTÁSRA, a LAKOSSÁG SZÁMÁNAK CSÖKKENTÉSÉRE TERVEZETT** kísérleti katonai biológiai fegyver” (Forrás: szmm.substack)
- „ha nem oltatod be magad, a társadalom ellen vagy – ezt mondta a miniszterelnökünk. Nos, milliókat oltottak be annak a mítosznak a jegyében, hogy "másokért is teszed". Mostanra világos, hogy ez csak egy olcsó hazugság volt.” (Forrás: Ruszinkárpátalja)

Itt tehát úgy formálták a kiindulótörténetet, hogy bele tudják illeszteni a már létező összeesküvés-elméletekbe, dezinformációs narratívákba.